

DOCUMENTS D'INTERÈS
REFERITS A POETES DEL CANÇONER¹

Uguet del Vallat

1

(I) ACA, MR, reg. 338, f. 40v

Als comptes de Bernat d'Olzinelles de l'any 1356 es fa constar que Pere el Cerimoniós ha manat pagar diverses quantitats a Huc d'Alvelat, trobador.

Item done an Huch d'Alvelat, trobador, los quals lo senyor rey ab albara de scriva de racio per alcunes messions que feu en Perpenya: -- xv · florins d'or, los quals fet cambi ab *barchns* per lo racional en la fi del dit albara, a raho de xij · sol cascun flori, que fan clxxx · sol *barchns*.

Item done a ell mateix ab altre albara de scriva de racio los quals lo dit senyor li mana dar graciosament per iiij · canes de drap per a vestir, a raho de xxx · sol la cana, fan cxxx · sol. E axi son -- 300 sol *barchns*.

Marginal esquerre: dos albarans de scriva de racio.

Document citat per Rubió (1914: 228; *Documents*, I: 221-22, n. 2).

2

(II) ACA, MR, reg. 853, f. 176v

Uch del Valat

Al honrat misser Benrat d'Olzinelles, et cetera. Mana lo senyor rey que donets a n Uch del Valat, trobador, los quals graciosament li mana donar, per iiij · canes de drap per a vestit, a raho de xxx · sol la cana, centum et vingti sol *barchns*. Escrit en Perpenya, xix · dies del mes de janer, anno a nativitate Domini M^oCCC^oL^o · sexto.

Afegit al marge esquerre: Fon mudal titol de gramalles de pluja avant en clxxviiij :

3

²³¹Sempre que no s'indiqui el contrari, els documents que es presenten en aquest apartat són inèdits. Agraieixo a Jaume Riera, a Lluís Cifuentes i a la conservadora de reserva de l'ACA, l'ajuda que m'han ofert en aquesta fase de la recerca.

(III) ACA, canc, reg. 1080, ff. 24r, 37r, 103r

En l'any 1368, una carta en què el rei Pere III demana un psalteri «fuit missa Hugoni Dalvalat portario domini regis». Més endavant, al f. 37r del mateix registre, el rei torna a reclamar amb insistència i amenaces el mateix psalteri, i el portador de la carta torna a ser el trobador: «fuit missa hugoni dalvalat». Més endavant encara, al f. 103r del mateix registre, del novembre del 1368, el rei torna a reclamar el psalteri. Com les anteriors, aquesta carta «fuit missa Hugoni dalvalat portario domini regi». La primera carta del Cerimoniós reclamant el psalteri fou editada per Rubió, Documents (I: 217, doc. CCXXXIV).

Gilbert de Pròixida

4

(I) ACA, MR, reg. 393, f. clv

Entrada del mestre racional del 30 de novembre de 1393 on s'ordena pagar el que es deu a Gilbert de Pròixida, talladorer de Joan I.

Item done an Gilbert de Proxida, talladorer del senyor rey, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio escrit en Valencia, derrer dia del mes de noembre del any ·M^oCCC^oXCIIJ^o·; per raho de sa quitacio segons que n lo dit albara se conte que cobre, ·DLV· solidus barchinonensis.

5

(II) ACA, canc, reg. 2255, f. 156v

Del rei Martí al «nobilem et dilectum camerarium nostrum Gilabertum de Proxida, militem». Donació graciosa de 200 florins d'or aragonesos pels serveis prestats a València amb motiu de l'adveniment de Martí I al tron. Datada a 1 de juliol de 1398.

Gilaberti de Proxida

Nos Martinus, Dei gratia, rex Aragonum, et cetera. In remuneracionem aliquam servitorum prestitorum nobis et que prestantur continue per vos, nobilem et dilectum camerarium nostrum Gilabertum de Proxida, militem, tenore presentis ducentos florenos auri de Aragonum vobis graciose concedimus et donamus, quos, ut eos possitis habere facilius, assignamus in et super demandis que fiunt in regno Valencie nostri novi et felicis adventus pretextu. Mandantes per hanc eaudem fideli de thesauraria nostra Berengario Martini ad colligendum peccunias proventuras ex dictis demandis, quatenus solvat vobis vel cui volueritis

loco vestri ducentos florenos premissos ex peccunies que ratione predicta ad manus suas venerunt ut conti[n]gerit pervenire, et in solucione hanc a vobis recuperent cum apocha de soluto. Nos enim huiusmodi serie mandamus magistro rationali curie nostre vel alii cuicumque ab eo computum audituro exinde quod ipso sui racioni tempore, restituente sibi predictas apocham et presentem, ducentos florenos preambulos in eius recipiat cnpoto et admittat. In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo nostro jussimus comuniri. Datam Cesarauguste, prima die julii, anno a nativitate Domini millesimo ·CCC°· nonagesimo octavo. Rex Martinus.

Dominus rex mandavit michi, Guillelmo Poncii. Probata.

6

(III) ACA, canc, reg. 2371, f. 33r [ref. errònia]

Carta escrita el 22 d'octubre de l'any 1404 per la reina Maria de Luna, lloctinent de Martí I, adreçada als «Dilectes et fidelibus nostris Gilaberto de Centelles, Eximino Petri Arenosio, Olfo de Proxida, Petro de Montagut, Gilaberto de Centelles, Petro Maça de Liçana, Vitali de Villanova, fratri Nicholao de Proxida comendatori de Perpunya, Gilaberto de Proxida, Egidio Roderici de Liori, Jacobo de Centelles, Raymundo de Centelles et Ludovico de Villanova». A l'interior de la carta, la reina retreu un document anterior firmat per Martí I on el rei establia una treva d'onze mesos entre els dits nobles i llurs valedors, d'una part, i els «nobiles, dilectos et fideles nostros Petrum de Vilaracuto, Berengarium Arnaldi de Cervilione, Johannem Gasconis, Petrum de Siscar, milites, Petrum et Franciscum de Solerio, fratres» i llurs valedors, de l'altra part. A la vista de l'incompliment de la treva, la reina declara que, el qui a partir d'ara infringeixi l'acord pactat, serà multat amb una pena de mil florins o bé amb l'exili durant cinc anys al Regne de Sardenya¹. La carta es tanca de la següent manera: «Nam ut obvietur scandalosis et promptis periculis que ob bandositates quas non formidates fovere aut partem facere in eisdem, que non solum particulariter et in singulis, sed eciam totius Regni inquietarent, quietem publicam ac vexarent, et, quod, Deus avertat, causam darent ipsius exiciali excidio et ruine, sic previo maturo et digesto consilio ducimus providendum».

Document editat per Carreres Zacarés (1930: 156), d'on extrec el text, donat que la referència al registre de la cancelleria de l'ACA està equivocada.

7

(IV) ACA, canc, reg. 2293, f. 110v

El rei Martí, a instàncies dels germans i parents de Gilabert de Pròixida, demana al governador i al consell d'ancians de Gènova que accedeixin al trasllat de les restes mortals del cavaller des del monestir dels predicadors de Gènova, on és soterrat (ja que va morir en aquesta ciutat mentre prestava servei al Sant Pare), fins a la ciutat de València, on es troben les restes de tots els seus il·lustres avantpassats. Datada a 1 d'octubre de l'any 1406.

Pro parentibus Gilabertium de Proxida, quondam
Viri nobiles et prudentes. Agnovimus in apto expositionem perhumili per fratres et parentes nobilis Gilaberti de Proxida, militi, quondam, factam noviter nostre regie magestati quod dicto Gilaberto, in servicio domini sumi pontifici pridem in civitatis Janue vita functo, corpus eius in monasterio fratrum predicatorum civitatis eiusdem fuit traditum sepulture. Cumque fratres ipsius predicti, ossa corporis nobilis antefati a dicto monasterio in civitatem nostram huiusmodi valentinam ubi genologia ipsius viget nobillitate decora velent et cupiant translatare, nobilitatem et prudentiam vestras rogamus attente quatenus ossa corporis supraditi latori presentium tradi et liberari graciosius faciatis, prioris et fratrum monasterii sepedicti et aliorum quorumlibet contradiccione et oppositionibus quibuscumque penitus proculpulsis nobis ex his complacencia maximam impensuri quamm vobis reagraciabilimur valde multum. Datam Valencie, sub nostro sigillo secreto, prima die octobris, anno a nativitate Domini ·M^oCCCC^oVJ^o : Rex Martinus.

Dominus rex mandavit michi, Johanni de Tudela. Probata.

Dirigitur egregio Johani Lemengre, dictu Bocicaut, militi, gubernatori Janue pro rege francorum, ac nobilibus et prudentibus ancianis et consilio urbis Janue.

8

(V) ACA, canc, reg. 2382, f. 80v-81r

Carta de Ferran I al governador, batlle i justícia de València, datada al primer de juny de 1413, demanant-los que es facin càrrec de la protecció de la noble Joana de Pròixida, filla de Gilabert de Pròixida.

Pro nobile Johana de Proxida

En Ferrando. Als feels nostres en Johan Scriva, regent l'offici de governador, e al batle general del regne, e al justicia en criminal e civil de la ciutat de Valencia, salut e gracia. Per tal com alguns, no tenents Deu ne la correccio de nostra senyoria, segons que havem entes, volrien per via mes illicita e impressiva que voluntaria fer matrimoni ab la noble na Johana de Proxida, donzella, filla del noble mossen Gilabert de

Proxida, quondam, la qual noble vuy es en poder del amat nostre mossen Luis de Vallariola e de dona Ysabell, muller del dit mossen Luis, avis de la dita donzella, e nos per aquesta raho hajam constituïda en nostra salvaguarda e proteccio specials la dita noble, per ço com a vosaltres e cascun de vos dehim e manam expressament, e de certa ciencia, sots incorrement de nostra ira e indignacio, que tota vegada que per los dits mossen Lois o sa muller, o altres persones de la dita noble ne serets requests, e alcun de vos ne sera request, donets a la dita donzella tot consell, favor e ajuda que porets, preservant aquella de tota violencia e injusticia que en sa persona per alguns de folla pensa li posques esser fets, la qual cosa com fos attentada, ço que no creem, ne fariem tal castich e punicio que seria memoria en l'esdevenidor, havents-vos en aquestes coses en tal manera que n siats dignes de laor segons que de vosaltres axi com de bon officials se pertany. Dada en Barchinona sots nostre segell secret lo primer dia de juny, en l'any de la nativitat de nostre senyor ·M°CCCC°XIIJ° ·. Rex Ferdinandus.

Andreu Febrer

9

ACA, reg. 2057, f. 102v

Carta de la reina Violant als prohombres de Gurb tot informant-los que Andreu Febrer, com a procurador que és del castell, té tota la confiança de la reina i com a tal ha de ser obeït. Datada a 5 de maig de 1413.

Pro Andrea Febrerii

La reyna Yolant

Prohomens. Aquí va l'amat de casa nostra n'Andreu Febrer, lo qual nos, dies ha passats, constituïm nostre procurador e protector ab carta en aquex castell, segons en la dita carta porets veure. Al qual Andreu nos havem manat que us visit e us reg[o]nega per tal que puxa a nos fer relacio de vostre regiment e en aquell proveyr segons lo poder per nos a ell donat. Manam-vos expressament, sots la fe e naturalesa de que s sots tenguts, que al dit Andreu obehiscats com a procurador nostre damunt dit e no hi contravingats per manera alguna. Dada en Barchinona a ·v· dies de maig de l'any de nostre senyor ·M°CCCC°XIIJ° ·. La reyna Yolant.

Dirigitur baiulo juratis et probis hominibus castre de Gurbo.

Domina regina mandavit michi, Jacme Valli. Probata.

Document citat per Vendrell (1992: 89).

Melcior de Gualbes

10

(I) ACA, canc, reg. 2425, f. 91r

Document de Ferran I, datat a Barcelona el 26 de juliol de 1413, on el rei atorga a Melcior de Gualbes la comissió i procuradoria de Castellví de Rosanes i de la vil·la de Martorell (Comissio Cast[e]lanie Castri Ventis de Rosanis et procurationis et receptori[...]s dicti Castri et ville Martorelli Melchiori de Gualbis). El text resulta difícil de llegir a causa del mal estat del paper.

11

(II) ACA, canc, reg, 2447, ff. 9v

Carta de l'infant Alfons al «dilecto nostro Melchiori de Gualbis, militi». L'infant retreu ad litteram un document anterior de Ferran I dirigit a Joan Eimeric, donzell i algutzir reial, sobre la fracassada comissió feta en el passat per en Pererrossa a la ciutat de Girona «pro negociis generalis Cathaloniae». Aquesta carta, enclosa en la present, està datada al monestir dels freres predicadors de Barcelona el 10 de juliol de 1413. Tot seguit, l'infant Alfons reprèn el discurs i mana a Melcior de Gualbes que vagi a Girona i al Rosselló per ocupar-se dels afers no resolts en aquestes parts del Regne, com havia ja requerit el rei. Datada al mateix monestir de Barcelona el 7 d'agost de 1413, en absència del seu pare el rei.

12

(III) ACA, canc, reg. 2448, f. 30r

Carta de l'infant Alfons a Melcior de Gualbes aconsellant-li com ha de comportar-se davant els jurats i notaris gironins que pretenen anul·lar la seva comissió. Datada a Barcelona el 25 d'agost de 1413.

Lo primogenit

Mossen Melchior, ab altra nostra letra patent vos responem a la vostra consultoria que ns havets tramesa sobre la opposicio pretexts e requests a vos e a vostre scriva fetes per los jurats e notaris de Girona e altres qui s'esforcen embargar o anullar vostra comissio e los fets per que sots aqui, e havem provehit e satisfet a aço que a vos e al dit vostre scriva es oposat segons que en la dita letra patent es contengut. Mas ab aquesta solament vos avisam que si per ventura los notaris d'aqui no eren contents d'aço que s'conte en la dita nostra provisio, e presentaven en

lur contradicció mostrants vos privilegis o altres scriptures autenticis per les quals vos rahanablement dejats creure lo vostre notari no deure usar, en aquest cas, permetats que si los notaris d'aquí hi volen esser presents, o hi volran entrevenir, ho facen, e ab lo vostre notari e ab aquexos d'aquí ensemps, fets e executats tot ço que per nos en la dita nostra letra patent vos es manat. Dada en Barchinona sots nostre segell menor a ·xxv· dies d'agost del any de la nativitat de nostre senyor ·M^oCCCC^o ·tretze. Bernardus de Gualbis.

Al amat nostre mossen Melchior de Gualbes comissari per nos trames en les parts de Girona e de Rosselló.

Johannes Vilela ex provisionem factam per vicecancellarie regentem ut regens vicecancellarium domini primogeniti ad relacionem Vincencii Pedriça legum doctorem cui fuit comissa et cui hanc vidit.
Probata Johan Andreu.

Docs. citats per Riquer, 1954-56.

Lluís Icart

13

(I) ACA, canc, reg. 2612, f. 145r

El Magnànim informa els seus oficials que Lluís Icart alia de Sobirats, donzell lleidatà, s'ha ofert a prendre part en l'armada i expedició que prepara el rei, raó per la qual aquest mana que se li concedeixin salconduit, indult i allongament de deutes. Datada a Barcelona, a 2 de maig de 1429.

Ludovici Ycart domicelli

Alfonsus et cetera. Dilectis et ffidelibus universis et singulis officialibus tam nostris quam aliis quibuscumque ad quem seu quos presentes pervenerint et locatenentibus eoreumdem, salutem et dilectionem. Cum ffidelis noster Ludovicus Icart, alia de Sobirats, domicellus, in civitate Ilerde domiciliatus, obtulit nobiscum accedere in armata et viagio quod facturi sumus in brevi, feliciter dante Deo, et per consequens gaudeat gaudereque debeat guidatico, elongamento et supersedimento per nos indultis hiis qui nobiscum sunt in dicto viagio accessuri requirendos ex vobis requirimus et monemus attente ceterisque dicimus et mandamus de certa sciencia et expresse sub nostre gratie et mercedis obtentu penaque mille florenos auri, quatenus jamdicto Ludovico, uxor et fideiussoribus suis, et bonis eoreum, et cuiuslibet eorum guidaticum, elongamentum et supersedimentum jamdicta teneatis et observetes

tenerique et observari ab omnibus faciatis juxta illarum seriem et tenorem. Nos enim ad cautelam potestate omnimodam faciendi contrarium vobis et vestrum cuilibet abdicamus. Data Barchinone, secunda die madii, anno a nativitate Domini ·M°CCCC°XXVIII° : De Funes vicecancellarius.

Raymundus Baiuli ex provisione facta per vicecancellarium. Probata.

14

(II) ACA, canc, reg. 2612, f. 175v

Carta de la reina Maria adreçada al «dilecto nostro Ludovico Icart, milites» i als seus valedors amb motiu de les bregues i bandositats en què està implicat Icart, d'una banda, i Felip Claver, de l'altra, a la ciutat de Lleida. S'estableix un període de pau i treva de nou mesos a partir del 9 d'abril de 1430. Es fa constar que s'ha enviat una carta semblant a Felip Claver. Datada a Tortosa, a 1 d'abril de l'any 1430.

15

(III) ACA, canc, reg. 2688, f. 76r-v

Carta del rei a en Ramon Miralles, de la tresoreria reial, sobre el compromís de pau acordat entre Felip Claver i valedors, i mossen Lluís Icart i valedors.

En Ramon Miralles. Notificam-vos com nos de present scrivim als feels nostres en Phelip Claver, Pere Robio, Antoni de Muntgay, Bertan de Peus, menor de dies, e Pau de Peus, que, no contrerestant hajen ja afermat per si e per sos valedors compromis en nos com a rey e senyor arbitre arbitrador e amigable composador entre ells, de una part, e los amats nostres mossen Loys Ycard e mossen Loys de Lobets de la part altra, per certes causes que a aço nos mouen, tornen afermar de nou lo dit compromis en poder vostre. Pregam, encarregam e manam-vos per ço scritament que, vista la present, siats ab los dessus dits e donets a aquells les letres nostres a ells endreçades, pregants e encarregants-los de nostra part que de continent tornen fermar en vostre poder lo dit compromis, car los dits mossen Loys Ycard e mossen Loys Lobets aquell han aci ja fermat en poder del secretari de nostra scrivania n'Arnau Fenolleda, notari. E on aquells volran, segons creem, declinar autres pregaries e obehir-nos en aço, testificarets la dita lur ferma. Ço es: que ells, per si e sos valedors, de una part, comprometen en nos com a rey e senyor, arbitre arbitrador e amigable composador entre ells, de una part, e los dits mossen Loys Ycard e mossen Loys Lobets, per si e per sos valedors, de la part altra, comunament elet sobre totes e qualssevol bandositats, inimistats, rancors e males voluntats, injurries, dans, mals e offenses de la una part a la altra, fins al present dia

susitades e fetes, e encara sobre qualsevol altres debats o questions que entre aquells sien e que donen a nos potestat de declarar, sentenciar, pronunciar o determenar entre aquells pau, perpetua treva o altra seguretat, o en tota aquella manera qui a vos sera ben vist, e prometets que stara a tot mester dit e pronunciació sots pena de ·v· florins. E que si algunes coses aparran obscures o dubtoses en la sentencia o pronunciacio que entre les dites parts donarem, aquelles puixam interpretar e declarar tantes vegades com necessari e ben vist nos sera dins lo temps del compromís o apres, lo qual temps sia fins a la festa de sant Johan de juny, e que aquell puxam prorrogar una vegada e moltes segons ben vist nos sera, e que lo dit compromís sia ordenat largament axi com nos volrem, ab clausules en compromeses semblants posar acostumades. E noresmenys prometran, juraran e prestaran homenatge en poder de algun nostre official, que, durant lo temps del dit compromís e de les prorrogacions de aquell, per si e sos valedors o altra persona, directament o indirecta, palesament o amagada, no faran, tractaran o prometran esser fet a l'altra part o valedors de aquella, en persones o bens, algun mal, dan, injuria o offensa, ans si sabran o sintran esser-los feta o tractada per qualsevol persones, ho denunciaran de continent. E cas que fos fet lo contrari, encorreguent la pena pecuniaria dessus dita e de violadors de sagrament e homentage, et cetera. On empero aquells o alguns d'ells, lo que creem, lo dit compromís recusaran altra vegada fermar, segons dit es, pus sperats los hajats per spay de ·v· o ·vi· dies, presentarets a aquells de continent la nostra patent que us trametrem a aquells dreçada, ab la qual los manam vinguen de continent a nos. E en aço siats sollicit e diligent segons de vos confiam com axi sia en tot cas necessari, e vullam que s' faça per repos e benefici de la cosa publica de aqueixa ciutat. Dada en Barchinona, sots nostre segell secret, a ·viii· dies de ffebrer del any ·M°CCCC°XXXI° : Rex Alphonsus.

Dominus rex mandavit michi, Johanni Olzina.

Al feel de nostre tresoreria en Ramon Miralles.

La referència als documents 13, 14 i 15 es troba a Rubió i Balaguer (*HLH*: III, 799).

16

(IV) ACA, canc, reg. 3241, f. 178v-179v

Bandejament i incapacitació legal i administrativa de Lluís Icart (Sentencia in favorem opponentium in hereditate et bonus Ludovici [Ycart canc] de Sobirats alia Ycart contra fiscum regium), els béns del qual passen a la corona amb les

excepcions que es contenen en la carta, principalment la casa, de la qual la mare, Joana de Sobirats, té l'usdefruit. Segueix una llarga llista d'oposicions a la sentència, la majoria de familiars, que resulten molt interessants per establir la genealogia del personatge: la mare Joana de Sobirats, i l'avi matern Joan de Sobirats, el pare Pere Icart, les germanes (innominades), la muller Blanquina, el fill mascle (Joanet) i les filles (Orfresina, Elionor i Margarida). Finalment, el germà Miquel de Sobirats alia Icart, que reclama el dret al nom, les armes i l'herència dels de Sobirats. Com era habitual, Lluís s'havia canviat el cognom per poder heretar, segons exigia una clàusula del testament de l'avi matern Joan de Sobirats. Datada a la sala menor del palau reial de Barcelona, a 27 de juny de 1433.

17

(V) ACA, canc, reg. 3123, f. 102r-v

Sentència de la reina Maria sobre la tutela dels quatre fills de Lluís Icart (Cura filiores Ludovici de Subirats alia Ycart), acusat de l'assassinat de l'ardiaca de Lleida i incapacitat per a tot acte legal, i per tant també de la cura i administració dels béns dels seus quatre fills (Joanet, Orfresina, Elionor i Margarida). La reina estableix que aquests quedin sota la tutela de l'àvia materna, Joana de Sobirats. Datada a Barcelona, 13 de juny de 1433.

Els documents 16 i 17 han estat referenciats per Molas (1962: 228).

Gabriel Ferrús

18

(I) ACB, Gabriel Canyelles, Inventaris, bossa 1a, (II).

En l'inventari postmortem dels béns de Ferrer de Gualbes es deixa constància d'un violari de cent sous de pensió anual venut al difunt per Gabriel Ferrús i la seva muller Antònia el 18 de juny de l'any 1418.

Item tot aquell violari de annual pensio de $\text{c} \cdot$ sous cascun any paguadors a $\text{xviiij} \cdot$ de juny, a vida del deffunt e de mi dit Ferrer Nicolau de Gualbes, per titol de venda al dit deffunt feta per en Gabriel Ferruç, scrivent, i Anthonia, muller sua, en preu de $\text{xxxv} \cdot$ lliures, ab carta reebuda en poder d'en Lorent de Casanova, notari, a $\text{xviiij} \cdot$ de juny, any $\cdot\text{MCCCCXVIIJ}$; i son-hi fermanças en Jacme Ripoll, notari, Bernat Aymerich, brodador, i Anthoni Vendrell, mestre de cases.

Extret de García Panadés (1983: 162), que edita l'inventari sencer, aixecat amb data 11 de setembre de 1423.

19

(II) ACA, canc, reg. 2926, f. 168v

Moratòria de deutes atorgada graciosament pel rei Alfons a Gabriel Ferrús, notari de Barcelona, per la quantitat de 400 sous barcelonesos i per un període de dos anys a comptar des del 4 de juny de 1426.

20

(III) ACA, canc, reg. 3228, f. 91v

La reina reclama a Gabriel Ferrús, receptor dels seus quarts al Principat de Catalunya, que lliuri els comptes del seu ofici a Miquel de Roda, mercader de Barcelona. Datada a 17 de setembre de l'any 1428.

Al feel receptor de nostres quarts en lo Principat de Cathalunya en Gabriel Ferruix, notari, salut e gracia: deym e manam-vos que dins ·x· dies del dia de la presentacio de la present a vos faedora, ausit co[m]ptadors, donets e liurets los comptes de totes e qualsevol pecunias, que per raho dels dits quarts fins aci ajats rebudes, al feel nostre en Miquel de Roda, mercader de Barcelona, ensemps ab totes les pecunies que rebudes havets, car nos ab la present donam poder al dit Miquel de rebre los dits comptes e pecunies e fer àpoca de aquelles. E aço no mudets en altra manera, siats cert que nos hy proveyrem de remeys oportuns. Dada en Valencia, sots nostre segell secret, a xvij dies de setembre, en l'any de la nativitat de nostre Senyor ·M°CCCC°XXVIIJ°· :

21

(IV) ACA, canc, reg. 2927, ff. 72-73

Moratòria de deutes a Gabriel Ferrús, «scriptorem civem Barchinonem», estesa pel rei Alfons, per 25 lliures barceloneses, i per un període de dos anys des del 20 de maig de 1429.

22

(V) ACA, MR, reg. 698, f. 83r

Gabriel Ferrús, de la tresoreria reial, ha de donar compte de les recaudacions. Antecedent en la carta anterior del registre, dirigida a Anthoni Barceló, lleoner, que transcriu. Datada a 8 de gener de 1432.

Anthoni Barcelo, leoner del senyor rey

De part del senyor rey e justicia del mestre racional de la sua cort, manats a n Anthoni Barcelo, leoner del senyor rey, que dins ·vii· dies primers vinents haja donat compte e raho de tot ço que haja reebut axi com a procurador e reebedor general de la senyora reyna, dipputat als quarts a la dita senyora pertanyents en los emoluments que ls oficials reyls han reebuts e reeben per virtut de llurs officis, sots pena de ·ccc· morabatins d'or. En altra manera, passat lo dit terme, sera procehit contra ell e sos bens per raho de la dita pena. E noresmenys seria constret a donar e retre lo dit compte fortment e destreta, justicia mijançant.

Dimarts, a ·vii· de janer del any ·M^oCCCC^oXXXIJ^o·, en Bernat Sellers, qui serveix de porter en l'offici del racional, feu relacio de haver fet lo dessus dit manament al dit Anthoni personalment.

Gabriel Ferruix, de la tresoreria del senyor Rey
Semblant manament del propdit fon fet al dit Gabriel Ferruix per la dita raho.

23

(VI) ACA, canc, reg. 3123, f. 121v

Moratòria de deutes a Gabriel Ferrús, «scriptor civis Barchinona» (Elongamentum Gabrielis Ferruix), fins a 200 sous barcelonesos i per un període de dos anys, estesa per la reina amb data 8 de juliol de 1433.

Guerau de Massanet

24

AHPB 58/174, f. 43

(Notari Bernat Nadal, *Llibre de testaments*, 1393-1410)

Extracte inicial del testament de Joaneta, filla de Guerau de Massanet, difunt, atorgat a Barcelona el 17 de maig de l'any 1400.

In Dei nomine. Ego, Johanneta, uxor Bernardi Ça Riera, quondam, fusterii, civis Barchinone, que fui filia venerabilis Gueraldi de Maçaneto, quondam, patroni navis, civis dicte civitatis, et domine Sancchie, quondam, eius uxoris; infirmitate detenta, tamen in meo bono et pleno sensu, mente sana et integra memoria cum firma loquela existentes meum, facio et ordino testamentum. Etc.

Arnau March

25

(I) ACA, canc, reg 3218, f. 2v

La reina avala la quitació d'Arnau March, sotscomprador, pels serveis que s'especifiquen en la carta, datada a Barcelona el 2 de maig de 1422.

Item, a n Arnau Marcho, sots comprador de casa nostra, per les messions que li convenia fer en lo viatge que feu de nostre manament de la ciutat de Saragoça a la ciutat de Barchinona e d'aquí avant per noliejar i rampi per anar al senyor qui era en lo Regne de Sardenya, ccc florins del dit or.

Extracte de document editat per Soldevila, 1928: 336-37.

26

(II) ACA, canc, reg. 3109, f. 241

Un «Arnaldis Marcho, emptor domine regine» és citat al final d'una nota il·legible pel mal estat del paper i escrita en lletra molt descurada, sense data. L'últim document del registre és del 1422.

27

(III) ACA, canc, reg. 2679, f. 114r

Carta del rei Alfons a Arnau March on es demana a aquest darrer que s'atengui a tot allò que el mestre racional, seguint les ordres del rei, li especificarà. Datada a Llíria, a 30 de desembre de 1426.

Lo Rey

Mossen Arnau March, sobre alguns affers qui sguarden servey de Deu e nostre los quals avem molt a cor, havem informat largament de nostra intencio lo feel conseller e maestre racional de la nostra cort en Pere de Sentcliment, per que us pregam afectuosament que a les paraules del dit maestre racional donets plena fe e crehença axi com si nos personalment les vos dehiem, complint-les per obra segons de vos confiam. Dada en Liria sots nostre segell secret a xxx dies de decembre del any ·M^oCCC^oXXVJ^o : Rex Alphonsus.

28

(IV) ACA, MR, reg. 542, f. 6r

Entrada del mestre racional Bernat Ça Brugada, del febrer de l'any 1429, en què es detalla la llista de quantitats que «la senyora reyna me mana retenir de

les quitacions de la terça de decembre propassada per alguna punicio e ausencia dels familiars devall scrits», on consten 60 sous «d'en Arnau Marcho sotscomprador».

29

(V) ACA, MR, reg. 542, f. 30r

Altra entrada del racional del mateix any on es mana pagar una suma important a Arnau March per la seva quitació com a sotscomprador.

Item done a n Arnau Marco, sotscomprador de casa de la seyora reyna, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio de la dita casa, scrit en lo loch de Spinosa del regne de Castella, derrer dia del mes de juny del any ·MCCCCXXVIIIJ°; per raho de sa quitacio, segons que n lo dit albara se conte que cobre. E done-li --- v · dobles d'or baladres en paga de --- ·lxxxvij · sol ·VJ · diners *barchs*, a raho de xvij · sol ·vj · diners per cascuna dobla, en virtut de la letra dessus mencionada.
·cclx · sol.

Al marge esquerre: albara.

30

(VI) ACA, MR, reg. 542, f. 48r

Nova entrada del racional, de l'últim dia de març del 1429, on es fa constar un altre pagament efectuat a Arnau March pel seu càrrec de sotscomprador de la reina. Al mes de juny se li tornen a pagar diverses sumes més: vid f. 60r. En aquests anys exercia el càrrec de comprador Guillem de Linya.

Item done a n Arnau Marco, sotscomprador de casa de la senyora reyna, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio de la dita casa, scrit en Cervera, derrer dia del mes de març del any MCCCXXVIIIJ, per raho de sa quitacio, segons que n lo dit albara se conte que cobre: ·cclx · sol.

31

(VII) ACA, MR, reg. 542, f. 65r

Darrera ordre de pagament del registre referida a Arnau March, per la quitació del mes de desembre, segons albarà escrit a Saragossa.

Item done a n Arnau Marco, sotscomprador de casa de la senyora reyna, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio sent en Çaragoça, derrer dia del mes de deembre del any ·MCCCCXXVIIIJ°; per raho de la sua quitacio, segons que n lo dit albara se conte que

cobre. E pagui ls en jaquesos en virtut de la dessus mencionada letra:
ccclx · sol.

32

(VI) ACA, canc, reg. 3228, ff. 109v-110r

Carta de la reina Maria adreçada al mestre racional o al qui en el seu lloc hagi de revisar els comptes: entre moltes altres, la reina avala una despesa (586 sous i 3 diners barcelonesos, i 531 sous i 5 diners jaquesos) efectuada per Arnau March en absència del comprador: «Et eciam cuiusdam apoche in presenti loco de Alcorisa per Arnaldum Marco, subemptore domus nostre [...]». Datada a Alcorisa, a 10 de juliol de l'any 1430.

33

(VII) AHPB 161/8, f. 38r

(Notari Antoni Parera, *Primus Liber Testamentorum*, 1431-51)

Extracte del testament de Caterina, muller d'Arnau March, comprador de la reina, atorgat a Barcelona amb data 10 de juny del 1452.

In Christi nomine. Ego, Caterina, uxor venerabili Arnaldi Marcho, emptoris serenissime domine Regine Aragonum nunc feliciter regnantes, civisque Barchinone, corporali infirmitate detenta, ac tamen per Dei gracia in meo pleno sensu sana et integra memoria et cum firma loquela existentes meum, facio et ordino testamentum. Eligentes manumissores et huius mei testamentis executores dictum venerabile Arnaldu Marcho, maritum meum, et Stephanum Robert [...].

34

AHPB, 154/112, f. 136r

(Notari Antoni Vinyes, *Primus Liber Testamentorum*, 1427-80)

Extractes del testament d'Arnau March, cavaller, atorgat a Barcelona el dia 12 d'octubre de l'any 1467. Vid pàgs. 288-289 supra.

In Dei nomine. Ego Arnaldi March, miles, in civitate Barchinona degens, licet corpore languens, tamen in meo pleno sensu sana et integra memoria et cum firma loquela existentes meum, facio et ordino testamentum. In quo eligo manumissores et huius mei testamentis exeutores, honorabile Philipum de Ferraria, cives Barchinone, Graidam, filiam, et Petrum, filios meos [...]. Eligo autem sepulturam corpori meo in capella beate Marie ecclesie monasterii fratrem

predicatorem Barchinone, in tumulto dels Marchs [...]. Preterea lego venerabilibus et religiosis domine Catharine, moniali monasteri beate Marie de Petrus Albis, et sorori Serene, moniali monasteri Sancte Clare Barchinone, filiabus comunibus michi et domine Elionori, secunde uxori mee [...]. Item, dimitto dicto Petro March, filio comuni michi et dicte Elionori, quondam, secunde uxori mee [...]. Item, dimitto Ausie March, filio comuni michi et dicte domine Elionori, quondam, secunde uxori mee [...]. Et si sorsan quocumque dictus Petrus March, filius meus, conversus fuerit et erit sub obediencia dominum nostri Regis, volo et ordino per ipsa bona et jura que supremus dimitto dicte Ausie, filio meo, suit et dividantur inter ipsos filios meos equis partibus. In quibus legatis ipsos filios meos michi heredes instituo particulares.

Omnia vero alia bona mea mobilia et immobilia [...] dimitto et concedo dicte venerabili Graide, filie comuni michi et dicte honorabile domine Anthonie, quondam, prime uxore mee, instituentes ipsam Graidam, filiam meam, michi heredem universalem ad suas voluntates, rogan[tes] ipsam filiam et heredem meam, quatenus si dictus Petrus March, filius meus, reversus fuerit ac erit sub obediencia domini nostri Regis, habeat ipsum fratrem suum recomisum per ut verbo sibi pertuli, et ipsa filia et here[de]s mia michi permisit. Hic est autem ultima voluntas mea, etc.

Document citat per Pujol (1990: 88).

Jordi de Sant Jordi

A continuació transcriu les dues cartes de la reina Maria a l'abadessa de la Saïdia i al bisbe de València, de l'any 1416, no reeditades d'ençà de Torres Amat ([1836]: 333). Vegi-se'n un extracte a Riquer-Badia (1984: 44).

35

(I) ACA, canc, reg. 3108, f. 13

Venerabla abbadessa. Com segons antiquat us e costum cascuna reina, en son novell stat o dignitat reyal promoguda, pusca metre en cascun monastir de monges una monge, e axi hi hajam practicat en aquestes parts, vos pregam que, per la dita raho, e si de res nos desijats complaure, vos reebats en monga del vostre monastir na Isabel de Sant Jordi, germana de Jordi de Sant Jordi, cambrer del senyor rey, marit e senyor nostre molt car, e sera cosa que us grahirem molt. Certificant-vos que en fer lo contrari nos desplaurets molt. E sia vostra guarda la

Trinitat Santa. Dada en Barcelona sots nostre segell secret, del qual usavem stants princessa de Gerona, a ·xiiij· de juliol del any ·M·CCCC·XVJ·. La reyna. Domina regina mandavit michi Petro Suau. A la venerabla e religiosa la abbadessa del monastir de la Saydia de la ciutat de Valencia.

36

(II) ACA, canc, reg. 3108, f. 14

Venerable Pare en Crist. Com, segons antiquat us e costuma, cascuna reina, en son novell stat o dignitat reyal promoguda, pusca metre en cascun monastir de monges una monge, e axi ho hajam praticat en aquestes parts, vos pregam affectuosament que vos, per sguard e contemplacio nostra, fassats reebre en monga de la Saydia d'exa ciutat na Isabel de Sant Jordi, germana de Jordi de Sant Jordi, cambrer del seyor rey, marit e senyor nostre molt car. E aco per res vos pregam no haja falla, car per los agradables serveys que l dit Jordi fa al dit senyor rey havem gran voler en aço. E sia la Santa Trinitat en vostra guarda. Datada *ut supra*.

Al venerable Pare en Crist, per la divinal providencia bisbe de Valencia.

Francesc de la Via

37

(I) ACA, MR, reg. 695, ff. 33 i f. 57v

Francesc de la Via és citat dues vegades com a fermança d'Arnau Guillem de Bellera en els anys 1408 i 1410. Transcriu el segon document (f. 57v).

A. Guillem de Bellera e ses femanses

De part del mestre racional de la cort reyal. Manats al noble N'Arnau Guillem de Bellera, donzell, e a les persones dins scrites, fermanses per ell donades ans que usas del ofici de la vegueria de Barcelona en lo segon e derrer trieni per ell regit, sots pena de @· morabatins d'or a la dita cort applicadors, que dins ·viiij· dies primers vinents hagen donada fi e conclusio al compte que ha donat lo dit noble al dit racional de la administracio del dit offici. En altra manera, sia certificat que, passat lo dit temps, lo qual peremptoriament li es assignat, sera procehit axi per execucio de la dita pena com en cloure lo dit compte, lur ausencia no contrastant, segons que per justicia e stil del dit offici sera fahedor.

Joan Ça Bastida

Ffrancesch de Ladernosa
Ffrancesch de la Via
P. Quintana
P. Oliu
Anthon Orts
Johan de Migevila, ciutadans de Barchinona

Roger de Pinos, cavaller
Hereus d'en Berenguer de Relat, ciutada de la dita ciutat

Divendres, a ·xviij· del mes d'octubre del any ·M^oCCCC^oX^o·; en Bernat de Puig d'Angols, porter del offici del racional, feur relacio, havent fet lo dit manament a cascun dels dessus dits personalment.

38

(II) MR, reg. 695, f. 179r

Carta del racional a Francesc de la Via, del 7 de gener de 1416, reclamant-li de «donar fi e conclusio» al compte de la sotsvegueria de Girona que aquest ha regit en el passat.

Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona

Al honrat en Ffrancesch de la Via, ciutada de Gerona, de part d'en Bernat de Gualbes, doctor en [dret, conseller del senyor rey e mestre racional de la sua cort *interl*]. Be sabets com gran temps ha passat que per vos fon donat en mon ofici j· compte de la sotsvegueria de [la ciutat *interl*] de Gerona, que havets regida per cert temps, lo qual compte roman indiffinit, en gran colpa vostra, per raho de diverses dubtes qui en la recepcio d'aquell son stats fets, als quals no havets curat satisfacer. E com la tarda de finir e cloure lo dit compte torn en gran dan e interes de la dita cort, per ço volents-vos posar en major colpa e carrech, de part del senyor rey vos man, sots pena de ·ccc· morabatins d'or a la cort del dit senyor applicadors, e de la mia vos requir, que dins ·viiij· dies primers vinents apres que la present vos sera presentada comptadors, siats personalment, o procurador vostre bastant, en la ciutat de Barchinona denant mi o mon lochtinent, aperallat de dar fi e conclusio al dit compte. E aço per res no mudets ne allonguets. En altra manera, certifich-vos que passat lo dit terme lo qual vos do peremptoriament, yo en ausencia vostra procehiria en finir e cloure lo dit compte, foragitant d'aquell totes dates que, per defalliment de cautelas e en altre manera per rao e stil de mon ofici, trobare esser [fahedor *canc*] foragitadors. E noresmenys trametria aqui a messio vostra j· porter del senyor rey qui levaria de vos e de vostres bens la dita pena, e encara tot ço que seria atrobat, vos havent a tornar per resta del dit compte [fortment e

destreta *interl*]. Scrita en Barchinona a ·vij· dies del mes de [decembre *canc*] janer, anno a nativitate Domini ·M^oCCCC^o ·sextodecimo.

39

(III) MR, reg. 695, índex d'entrades¹

Ffrancesch de la Via xxxiiij, lvij, lxj, clxxjx

40

(IV) MR, reg. 697, f. 39v

Una altra carta del racional a Francesc de la Via, del 16 de juny de 1423, sobre l'afer del compte de la sotsvegueria de Girona.

Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona

Al honrat en Ffrancesch de la Via, ciutada de Gerona. De part d'en P. de Sent Climent, conseller del senyor rey e mestre racional de la sua cort. No devets ignorar com gran temps ha passat havets dat en mon offici lo compte de la sotsvegueria de la dita ciutat que havets regida per cert temps. E com per raho d'alguns dubtes qui en la recepcio d'aquell son estats fets, als quals vos no havets curat satisfer segons deuriets, e sotstengut lo dit compte sia e es romas indiffinit, de que sots digne de gran reprehensio, per ço per posar-vos en major colpa e carrech, vos man de part del dit senyor, sots pena de ·cc· morabatins d'or a la sua cort applicadors, e de la mia vos requir, que dins ·x· dies primers vinents apres que la present letra vos sera presentada comptadors, siats personalment o procurador vostre bastant, en la dita ciutat de Barchinona, denant mi aparellat de dar fi e conclusio al dit compte. E aço per res no mudets ne allonguets. En altra manera certifich-vos que passat lo dit terme lo qual vos do peremptori, yo trametria a vos ·j· porter del senyor Rey a messio vostra qui levaria de vos e de vostres bens la dita pena. E encara per tot ço que es trobaria vos hauria tornar a la cort per resta del dit compte. E noresmenys vos destrenyeria a dar fi e conclusio al dit compte fortment e destreta.

Scrit en Barchinona a ·xvj· dies del mes de juny. Ano a Nativitate domini MCCC vicesimo tertio.

41

(V) MR, reg. 697, f. 65v

Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona

Breu entrada sota la rúbrica següent: «Semblant letra fon feta al dit Ffrancesch de la Via per raho de la sotsvegueria de la dita ciutat de Gerona». La nota està

precedida d'altres notes iguals referides a d'altres persones. Totes remetent a una carta anterior dirigida als «detenidors dels bens d'en Bernat de Treballs, batlle de Perpinyà» al qual s'exigeix de retre els comptes corresponents de la batllia.

42

(VI) MR, reg. 697, f. 151v

Carta del racional a Francesc de la Via pel mateix afer del compte de la sotsvegueria de Girona, escrita a 19 d'octubre de 1425.

Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona

Al honrat en Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona. De part d'en P. de Sent Climent. Crech no ignorets com axi per los predecessors en mon offici com per mi sots stat citat e requisit ab diverses letres de manament e en altra manera que donassets fi e conclusio al compte per vos gran temps ha donat en mon offici de la administracio del offici de la sotsvegueria de la dita ciutat, la qual havets regida per cert temps. E noresmenys, ab veu de crida publica feta en la dita ciutat he fet notifficar que tots e qualssevol oficials reyals, axi triennals com altres, que haguessen donats lurs comptes en mon offici, que dins cert temps en la dita crida contengut, de sots certa pena a la ciutat de Barchinona dins lo dit meu offici per donar fi e conclusio a aquells; en altra manera, que en absensia de cascun d'ells yo faria cloure e finir aquells segons que per stil de mon offici trobaria esser fahedor. E vos siats estat en aquesta ciutat axi per aquesta raho com per ço que allegavets esser fermança d'altre oficial, dient e prometent a mi que james partriets d'aci sens que abans no haguessets finat lo dit vostre compte, la qual cosa vos no havets curat fer ne complir en gran menyspreu dels manaments reyals contenguts en les dessus dites letres e crida, de que sots digne de gran reprehensio e encara punicio. On jo, volent-vos posar en major colpa e carrech, vos man de part del senyor Rey, sots pena de ·D· morabatins a la cort del dit senyor aplicadors, e de la nostra vos requir, que dins ·x· dies primers vinents apres que la present letra vos sera presentada comptadors, siats denant mi o mon loctinent en la ciutat de Barchinona, o procurador vostre bastant, aparellat de dar fi e conclusio al dit compte. E axo per res no mudets ne allonguets. En altra manera, passat lo dit terme lo qual vos do peremptori, e encara de gracia, jo en absensia vostra fare donar fi e conclusio al dit compte levant d'aquell totes dates a les quals no haurets restituïdes cautelas a aquellas necessarias e pertanyents. E noresmenys trametria a vos ·j· porter del senyor rey a messio vostra qui faria execucio contra vos e vostres bens per raho de la dita pena e encara per totes les altres en les quals sots encorregut. E encara per ço que s trobara vos deure tornar

per resta del dit compte fortment e destreta. Scrit en Barchinona a ·xix· dies del mes d'octubre, anno a nativitate Domini ·M^oCCCC^oXX^o· quinto.

43

(VII) MR, reg. 697, f. 155r

Nova crida, ara abreujada, a regularitzar el compte de la sotsvegueria.

Ffrancesch de la Via ciutada de Gerona

De part del senyor rey a instancia del mestre racional de la sua cort, manats en Ffrancesc de la Via, ciutada de Girona, que dins ·iij· dies primers vinents haja donada fi e conclusio al compte per ell donat de la sotsvegueria de Girona que ha regit per cert temps en l'offici del dit mestre racional gran temps ha passat. E noresmenys [no] pertesca de la ciutat de Barchinona tro haja donada fi e conclusio al dit compte sots pena de ·D· morabatins d'or a la cort del dit senyor applicadors. En altra manera, si lo contrari era per ell fet, seria en absensia sua lo dit compte clos e finat levant d'aquell totes dates impertinets e altres a les quals no hauria restituïdes cautelas a aquellas necessarias e pertanyents. E sera feta excusio contra ell e sos bens axi per raho de la dita pena com per altres en les quals es encorregut. E encara per ço que s trobaria ell deure tornar per resta del dit compte fortment e destreta, justici mijançant [*la carta s'interromp aquí: no hi ha datació*].

44

(VIII) ACA, reg. 3162, f. 102rv

Carta de la reina a Bernat de Gualbes, del 6 de novembre de 1418, sobre un plet entre els hereus de G. Ferrer, d'una banda, i Genís Almugàver i Francesc de la Via, barcelonins, de l'altra. Al f. 177v del mateix registre, amb data 24 de març de 1418, es torna a copiar la mateixa carta, abreujada

La Reyna

Mossen Bernat, lo molt alt senyor rey, marit e senyor nostre molt car, vos scriu sobre la questio que es <es> mena be ha quatre anys entre los hereus d'en G. Ferrer, quondam, mercader de Barchinona, de una part, e en Genis Almugaver e en Francesc de la Via, de la dita ciutat, tudors dels dits hereus, de la part altra, sobre la reddicio dels comptes de la administracio de la dita tudoria, a la qual questio serien stats assignats en jutges per lo dit senyor los feels nostres en Jacme Lendrich e en Francesch Formos, de vostre offici, sots forme e condicio que puxen dir e pronunciar en la dita causa a consell vostre e no en altra manera, e que los dits jutges haurien gran temps ha cullit e apuntat lo dit negoci

en tal manera que huy no restaria, ne ha stat temps ha, en pronunciar en aquell, si no per haver vostre consell, pregant-vos lo dit senyor rey que sobre la declaracio de la dita causa vullats prestar vostre consell segons en la letra del dit senyor aquestes coses e altres porets veure. E nos, volents esser conformes a la intencio e voler del dit senyor, com nos aparega dura cosa una questio durar iiii· anys, majorment administracio de heretat e bens de pubills, pregam-vos tan affectuosament com podem, per contemplacio del dit senyor rey e nostra, que per sguard de administracio de justicia e per los agradables serveys per en P. Ferrer, de casa nostra, j· del dits hereus, al dit senyor e a nos [ha] fets, e fa cascun dia, havent a aço cor e voler, vullats sobre la declaracio e pronunciacio per los dits jutges en la dita causa faedore presentar vostre bo e just consell segons be havets acostumat e de vos singularment confiam, en tal manera que los dits hereus no sien vexats d'aci a havant de messions e dapnatges, e per conseguent hajan e obtenguen lur justicia prestament e spatxada, totes dilacions postposades, certificans-vos que ultra que farets justicia e ço que devets, cessarets scandels e males voluntats entre les dites parts, de que reportarets --- e n farets al dit senyor e a nos servey molt singular e agradable. Dada en Valence sots nostre segell secret a ·vj· dies de novembre del any ·M°CCCC°XVIIJ°·.

Dirigitur Bernardo de Gualbes nostro magistro rationali.

45

(IX) ACA, canc, reg. 2745, ff. 28v-30v i 31r-v

Llarga sentència a la causa de la tutoria dels hereus de G. Ferrer donada per la reina Maria des de Tortosa l'any 1431. El cas queda transferit a Eimeric de la Via, mercader, tutor dels fills de Francesc, també mercader i ja difunt, que entre altres coses és acusat de fer un inventari fraudulent dels béns dels tutorats: «Eimericum de la Via, mercatorem Barchinone, tutorem et curatorem filiorum adultorum Ffrancisci de la Via, quondam, mercatoris, olim tutoris Bernardi et Ffrancisci Ferrarii». Datada a Tortosa, a 2 d'abril de 1431.

Narcís de Sant Dionís

46

(I) ACA, canc, reg. 3162, f. 110r

Carta de la reina a micer Narcís de Sant Dionís, doctor, perquè intercedeixi en favor del seu capellà Bernat Cescorts en l'obtenció del benefici de l'església d'Olesa de Montserrat. Datada a 7 de gener de 1418.

La reyna.

Misser Narcis, entes havem que a vos es comesa certa causa qui s mena entre l'amat capella de nostra capella en Bernat Cescorts de una part, e en Sarrio e en Granell, de la part altra, sobre un benifet instituit en la sgleya de Eulesa de Montserrat, lo qual, segons som informada, de justicia pertany al dit Bernat Cescorts, axi com a perent de de perentela del intituidor de aquell. E com, per cessar messions e despeses de les dites parts, sie estat a nos <per a vos> per part del dit Bernat [e] per alguns domesticchs e familiars nostres supplicat que deguessem a vos sobre la expedicio de la dita causa scriure, pregam-vos affectuosament per contemplacio nostra vullats prestament la dita causa decidir e declarar, havent empero tota vegada lo dit Bernat Cescorts en special recomendacio, en tal manera que en breu ell haja e obtengua sa bona obtada justicia del dit benifici, e per conseguent conega nostres pregarias esser-li profitoses. Certificants-vos que, ultra que farets justicia, ne farets a nos servey molt singular e agradable. Dada en Valencia sots nostre segell secret, a ·vij· dies de gener del any ·M^oCCCC^oXVII^o·.

Dirigit a Narcisus de Sent Dionis doctor.

47

(II) ACA, MR, reg. 698, f. 157v

Breu nota del mestre racional on el nom de Narcís de Sant Dionís forma part d'una llarga llista d'antics veguers, sotsveguers i batlles que no reten els comptes dels seus càrrecs. Totes penjen d'una primera carta datada a 9 de gener de 1438.

Mossen Arcis de Sent Dionis, olim veguer de Puigcerda

Semblant letra fon feta al dit Narcis de Sent Dionis, cavaller, per raho del dit offici de la vegaria de Puigcerda, dia, mes, et any propdits. A ·xij· del dit mes comparech lo dit Nacris de Sent Dionis, dix e respost dar lo dit seu compte, pero que no l podia haver del scriva de la cort sua. Fon feta letra al dit scriva.

48

(III) ACA, MR, reg. 698, f. 173v

Nova crida del mestre racional a retre els comptes de la vegueria de Puigcerdà. Datada a Barcelona, 26 de juny del 1438.

Mossen Narcis de Sent Dionis que fo [sotsveguer *canc*]
veguer de Puigcerda

Al honrat en Narcis de Sent Dionis, cavaller, de part d'en Pere de Sentcliment. Jatsia per altra letra mia vos sia stat menat, de part del senyor rey, e de part mia request sots certa pena, que dins cert temps, en la dita letra spressat, fossets en mon offici denant mi apperellat de dar compte e raho de la administracio del offici de la veguaria de la vila de Puigserda, del temps que aquella havets regida; empero vos aço no havets curat complir per obra, en gran menyspreu del dit manament e dan de la cort del dit senyor, no avertint-vos com migensant sacrament e homenatje vos obliguas en lo entrament del regiment del dit offici de dar en mon poder lo dit compte dins quatre meses ten tost següents apres que a adminstracio del dit offici seria finida, sens alguna requesta, segons que per tenor de la comissio qui per lo senyor Rey vos en fou feta, o porets veser. Per ço de part del senyor rey vos man, sots pena de ·D· morabatins d'or a la cort del dit senyor applicadors, e de la mia vos requir: que dins ·vj· jorns apres que la present vos sera presentada continuament comptadors, siats personalment, o procurador vostre bestant, en mon offici en la ciutat de Barchinona denant mi, apperellat de dar compte e raho de la dita vegaria. Et aço per res no mudets ne allonguets en altra manera. Certiffich-vos que pessat lo dit terme lo qual vos do per derrer e perempthori, et per posar-vos en major culpa e carech qui us es massa gran, si entendre volets en la obligacio dessus dita, jo trametria a vos e a messio vostre ·j· porter del senyor rey qui faria execucio contra vos e vostres bens, e encare a les farmançes per vos dades en lo entrament del dit offici, no solament per la dita pena, ans encara per les altres ja a vos imposades en que sots incorragut. Et noresmenys vos restrenyaria en dar e retre lo dit compte fortment e destreta. Scrita en Barchinona a ·xxvj· dies del mes de juny, anno a nativitate Domini ·M^oCCCC^oXXX^o ·octavo.

Fra Joan Basset

49

(I) ACA, canc, reg. 2511, f. 2v

El 21 de març de 1434 el rei Alfons escriu a fra Joan Basset des d'Agrigento, tot demanant-li que tingui cura de certs «negocis que toquen honor e profit» de Joan de Vilasaló, ajudant de cambra. El mateix dia, Alfons escriu pel mateix afer al rei Joan de Navarra. Al cap de poc escriu a la reina Maria per recomanar Vilasaló a propòsit d'un plet on es aquest troba implicat. Les cartes es troben dos als fulls següents del mateix registre.

Lo rey.

Fra Johan. Entes havem que lo feel ajudant de nostra cambra en Johan de Vilasalo vos hauria menester en alguns negocis que toquen honor e profit seu. E com nos desijem lo be e utilitat de aquell, per los serveys que fets nos ha, vos pregam axi affectuosament com podem que lo dit Johan e tots sos affers vullats haver, per nostra contemplacio, en especial recomendacio e favor, certifficants-vos que ns en farets pler e servey, los quals molt vos agrahirem. Dada en Jergent a ·xxj· de març del any ·M^oCCCC^oXXXIV^o ·. Rex Alphonsus.

Al religios e amat nostre frare Johan Basset

50

(II) ACA, canc, reg. 3162, f. 38r

Carta de la reina al Magnànim sobre la malaltia i mort imminent del cardenal de Tolosa, i proposta de candidat per a un dels seus beneficis. Datada a 23 de març de 1417.

Molt alt e molt excellent senyor marit e senyor meu molt car: bé crech vostra senyoria és informada com lo reverend pare lo cardenal de Tolosa, detengut de malaltia, està en l'article de la mort, e segons son informada, d'aquella no pot scapar. E com, senyor, entre 'ls altres beneficis ell obtenga la pebordia de Valencia, la qual, si vostra merce era, yo trobaria singular plaer que, per esguard dels serveys per lo feel conseller de tresorer del molt alt senyor lo senyor Rey don Fferrando de gloriosa memòria, pare vostre e meu, miçer Johan Dezpla, al dit senyor e a vos prestats, ·j· seu fill, canonge de Barchinona, micer Ffrancesc Dezpla, hom de bona conversacio e de bones virtuts et costums dotat, obtengues lo dit benefici, supplich-vos humilment sia vostra merce del dit benefici manarr certament provehir lo dit Ffrancesc Dezpla. E sera cosa, molt alt senyor, que us tendre a gracia e merce singulars. [...] Scrita en la vila de Sant Matheu a ·xxiiij· de març del any ·M^oCCCC^oXVII^o ·.

Jaume Escrivà

51

(I) ACA, R, 799, f. 102r

Carta de Pere III a Bartomeu de Mas amb motiu del plet entaulat entre Pascasi Ribera, notari de Vallbona, d'una banda, i els cavallers Pere March i Jaume Escrivà, de l'altra. Datada a Barcelona, a 13 d'abril de l'any 1378. Document editat per Cabré (1990: 602, Apènidx, doc. vi).

(II) ACA, canc, reg. 1882, f. 41r

Carta del rei Joan I al noble valencià Jacme Scriva, camerlenc de la seva filla Violant, donant-i llicència per cobrar les èpoques que se li devien pels serveis prestats. Datada a 21 de setembre de 1392.

Nobili Jacobo Scriva

Nos Johannes, Dei gracia, rex Aragonum et cetera. Ad labores non modicos per [vos, nobilem *interl*] et dilectum camerlengum illustris Yolandis, regine Jherusalem et Sicilie, filie nostre carissime, Jacobum Scriva, militem, justiciam in criminali civitatis Valencie, debitum habentes respectum, tenore presentis quatuor mille sol. regalium Valencie vobis, ultra salarium preteritu dicti vestri officii vobis constitutum serie, cum presenti graciosè ducimus concedendos, quos, ut de emolumentis dicti vestri justiciatus officii valeatis retinere penes vos, vobis per presentes licenciam contulimus et plenum posse. Mandantes per hanc eandem magistro rationali curie nostre seu aliicuiumque a vobis de predictis comptum audituro quatenus tempore vestri racionii, vobis ponentem in data dictos quatuor mille sol. et restituentem presentem, eosdem in vestro compoto admittere non recuset, omni dubio quescente, cum nos sic de certa sciencia duxerimus ordinandum. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo secreto munitam. Datam in monasterio Sancti Cucufatis Vallense, xxj^a die september, anno a nativitate Domini ·M^oCCC^oXC^o secundo : Rex Johannes.

Dominus rex mandavit michi, Bernardo de Jonquerio. Probata.

Marginal esquerre: ·CC·ss.

(III) ACA, canc, reg. 1882, f. 72v

Carta de Joan I al Mestre de Rodes demanant-li un benefici per a un fill del noble Jacme Scriva, datada a 18 de gener de 1393.

Pro ffratre Jacobo Scriva

El Rey d'Aragon. Maestre caro amigo: por los servicios grandes e dignos de lohor a nuestros predecesores de gloriosa memoria e a nos incessantment feytos por el amado nuestro mossen Jacme Scriva, cavallero, somos tenidos de prosseguir no solament ell, mas encara sus fillos e parientes de todas favores e prerogativas, e en su caso interposar por ellos nuestras afectuosas pregarias. Ond, como el dito mossen Jacme haya en el vostro orden un fillo clamado fray Jacme Scriva, el

qual gran tiempo ha y es, assi como los otros cavalleros del dito vuestro orden son en Rodes por vuestro servicio e del dito orden, e deseemos muyto que'l dito fray Jacme fues por vos dotado de alguna buena comanda en nuestra senyoria, rogamus-vos, maestro caro amigo, que por esguart e contemplacion nuestra e mereximientos del dito mossen Jacme, querades provehir, como lugar hi haura, de alguna buena comanda del vuestro orden en persona del dito fray Jacme en aquestas partidas. Certificando-vos que d'aquesto faredes plazer e servicio assenyalado no solament a nos, mas encara a nuestra cara companyona la reyna, de la qual el dito mossen Jacme es procurador general en el regno de Valencia, el qual muyto vos agradeceremos. El Sant Sperit sia en vuestra guarda. Dada en Valencia, dius nuestro siello secreto, a ·xviiij· dias de janero del anyo ·M^oCCC^oXCIIJ^o·. E rogamus-vos que sobre esti feyto dedes fe e creyença al fiel consellero e oydor de nuestra cort micer Bonifaci Ferrer, el qual va aqui por la dita razon. Dada assi como de suso. Rex Johannes.

Dirigitur magistro Rotense.

Dominus rex mandavit michi, Bernardo de Jonquerio. Probata.

Marginal esquerre: ·V· ss.

54

(IV) ACA, MR, reg. 390, f. xcvj

Entrada del mestre racional de Joan I, de l'any 1391, on s'estableix la suma que s'ha de pagar a Jacme Escrivà pel seu càrrec de camerlenc de la infanta Joana.

Item a mossen Jacme Scriva camerlench de la senyora infanta dona Johana, ffilla del senyor rey, en paga d'aquells ·clxviiij· sol. barchns a ell deguts an semblant albara de scriva de racio per sa quitacio.

55

(V) ACA, canc, regs. 3162 i 3109

A partir del f. 218v del reg. 2162 apareixen sovint cartes de la reina Maria de Castella adreçades a la «muller de mossen Jacme Scriva» en demanda i agraïment per diversos serveis. Al f. 256v del mateix registre la reina es dirigeix al batlle de València sobre uns encàrrecs que ha de fer aquesta Isabel, muller de mossèn Jacme Escrivà, segons un memorial que li envia. Se la troba encara moltes altres vegades citada fent encàrrecs de robes i arreaments per a la reina Maria al llarg de l'any 1418.

Guerau de Rocabertí

(I) ACA, reg 3162, f. 181v

La reina Maria escriu al cardenal de Pisa per demanar-li que concedeixi un benefici eclesiàstic a Guerau de Rocabertí, marit de Joana, noble dona al servei de la reina. València, 2 d'abril de 1418.

Al reverend pare en Crist lo senyor en ... per la divinal prudencia de la sancta romana e universal ecclesia cardenal de Pisa, amich nostre special, Na Maria, per la gracia de Deu reyna d'Arago e de Sicilia e primogenita de Castiella, salute ab creximent de honor. Reverend pare en Crist, per los molts e agradables serveys a nos fets e [que] es continuen de ffer per la noble e amada nostra madona Johana de Rocaberti, la qual continuadament sta en nostre servey, havem singularment a cor que'l noble e amat en Guerau de Rocaberti fos ben beneficiat en la sglesia de Deu, considerant son noble e molt antich linage. Per ço affectuosament pregam-vos, vostra reverencia, que dels primers bons beneficis que vagaran, per contemplacio nostra vulla[ts] proveyr lo dit noble Guerau de Rocaberti, segons ab cordial affeccio nos desijam e de vos singularment confiam e speram. E sera cosa, reverend pare, que a vos, reverend pare, molt grayrem, com ho hajam molt a cor. Dada en Valencia sots nostre segell secret a dos dias d'abril del any ·M^oCCCC^oXVIIJ^o : La Reyna.

Domina regina mandavit michi Petrus de Colle alia Lobet. Probata.

(II) ACA, canc, reg 3162, f. 221r

La reina Maria escriu al veguer de Girona per demanar-li que vulgui retardar l'execució de les sentències empreses contra Guerau de Rocabertí, gravat de deutes, per tal com aquestes no perjudiquin en res la noble Joana, muller seva i dama de la cort de la reina. Saragossa, 12 de juliol de 1418.

La Reyna.

Veguer, segons havem entes, algunes requestes vos son fetes per alguns de fer certes exequcions contra lo noble Guerau de Rochaberti e bens seus. E com per esguard dels serveys per la noble e amada nostra madona Johana de Rochaberti, muller sua, qui continuament sta en nostre servey, a nos fets e continua de fer, haja[m] a cor e voler gran en les dites exequcions cer donades algunes dilacions per ço que en res no fos perjudicat a la dita madona Johana. E axi matex, com siam informada que molts deutes que li son demanats no son per dit noble [falta verb: satisfets], pregam-vos affectuosament per contemplacio

nostra dilatets totes exequcions a vos requestes contra lo dit noble, sobreseint en aquelles ab tota aquella favor que per contemplacio e sguard nostre fer-se deja. Certificants-vos que ens en farets servey molt singular e agradable. Dada en Saragoça sots nostre segell secret a ·xij· dies de juliol del any ·M°CCCC°XVIIJ°· :

Dirigitur vicario Gerunde.

Jaume Ripoll

58

ACA, canc, reg. 2926, f. 47r

Moratòria de deutes fins a dos mil sous barcelonesos i per un període de tres anys, atorgada graciosament pel rei Alfons a «Jacobi Rivipulli, magister in artibus, bachallariusque in decretis et notarius publicus Barchinone». Datada a Sant Cugat del Vallès, a 9 d'agost de 1419.

Document citat per Rubió i Balaguer (HLH: III, 798).

Joan d'Olivella

59

(I) ACA, reg. 3108, f. 13v

Carta de Maria de Castella a Joan Olivella, «cònsol dels castellans en Mallorca», agraint-li els serveis prestats i demanant-li que amb el pròxim vaixell li faci arribar un branxet, un bogiot i alguns testos de murtra i de romaní. Barcelona, 15 de juliol de 1416.

La Reyna.

Consol. Regraciam-vos los serveys los quals vos, segons som certaderament informada, ab fervent coratge havets fets al senyor rey en Fferrando de gloriosa [memoria *canc*] recordacio, pare e sogre nostre, e estimant vostra bona intensio, si plaura a Deu, per la dita raho e per aquells que farets per avant al senyor rey, marit e senyor nostre molt car, e a nos, havem rao de perseguir-vos de totes gracies e favors que puscham. E pregam-vos que, com pus prestament porets e ab la primera fusta qui vinga d'aça, nos trametats j· petit branxet e j· bogiot e alscons testos de murtra e de romaní e d'altres semblants coses, e nos fer-vos-ho-em pagar, e sera cosa que us tindrem a servei singular. Dada en Barchinona sots nostre segell secret del qual usavem stants

princesa de Girona, com encara nostres segells reials no sien fets, a ·xv· dies de juliol del any ·M^oCCCC^oXVJ^o·. La Reyna.

Al feel nostre en Johan Olivella, consol dels castellans en lo regne de Mallorca.

60

(II) ACA, canç, reg. 3108, f. 22r

Nova carta de Maria de Castella a Joan Olivella agraint-li els serveis prestats i lamentant l'«accident o malaltia que us es esdevengut en la mar». Datada a Barcelona el 15 d'octubre de 1416.

En Johan Olivella, vostra letra de creença havem reebuda ensemps ab los branchet e tests de alfabega e de murtra que ns havets trameses. Entesa la creença que de vostra part nos ha explicada micer Alfonso Ferrandez, vos responem que havem trobat plaer en ço que ell de vostra part nos ha explicat, e axi matex en les coses que ns havets trameses, com sien molt belles e gentils, pero havem haut desplaer del accident de malaltia que us es esdevengut en la mar. Per que us regraciam molt los serveys que ns havets trameses e la singular affeccio e voler que havets en nostre servey, per ço vos entenm a donar carrech de nostres affers en aquexes pertides com los cas ho require. Certificants-vos que en totes coses que sien vostra honot e profit trobarets en nos gracies e favors condignes. Dada een Barchinona sots nostre segell secret a ·xv· dies de octubre del any ·M^oCCCC^oXVJ^o·. La Reyna.

Al feel nostre en Johan Olivella, consol dels castellans en Mallorca.

Cartes citades per Riquer (1951: 169, n. 2).

Arnau de Montanyans

61

ACA, reg. 3220, f. 101r

Carta de la reina Maria a un mestre en lleis innominat sobre la causa en curs entre Arnau Montanyans, de la capella reial, i Salvador Ferrer, per l'obtenció d'un benefici eclesiàstic. El document, però, conté una greu confusió de noms que fa que, al final, no quedi clar qui és el recomanat per la reina, ni quin és el seu nom veritable. Copio la carta conscient que es tracta tan sols d'un indici.

Venerable mestre. Com hajam grantment a cor que en la causa qui's mena o se spera menar entre l'amat de la capella del senyor rey N'Arnau Muntanyans de una part, e en Salvador Ferrer de la part altra,

sobre la rectoria de Torrent, sia donada fi e conclusio, la qual conclusio se hauria difficilment sens haver cert arbitre qui es en poder [de] vostre clavari; per tant vos dehim, [scrivim?] e encarregam, tan afectuosament e streta com podem, que per sguard nostre e per relevar de debat los dits litigants, vullats fer dar trellat e copia autenticada de la sentencia arbitral donada per mossen de T[ar]ragona, quondam, entre vos e vostre maestrat e castellan[i]a d'Amposta de una part, e lo bisbe de Valence de la part altra, sobre collacio de cert benefets dins vostre maestrat e castellania d'Amposta instituhit al feel nostre en Salvador Muntanyans, notari, exhibidor de la present. E en aço no permetats dada dilacio alguna, certificants-vos que n-se'n complaurets tant que, axi sent, mes no poriets. Dada en Çaragossa sots nostre segell secret a ·xxvj· dies de maig del any ·MCCCCXXV°· :
La reyna.

Jaume Bonet

62

ACA, reg. 3123, f. 137v

Carta de la reina al batlle de Perpinyà perquè investigui el cas d'un Jacme Bonet, notari, acusat de donar una bofetada a un Gabriel Massip, conuers: «de alapa que data dicitur per Jacobum Bonet notarium Gabrieli Macip conuerso». Datada a Barcelona el 27 de juliol de 1433.

Jaume Rovira

63

ACA, reg. 2447, f. 31r

Carta de l'infant Alfons a Francesc Despuig, jurista de Perpinyà, «in humili supplicacione per parte Jacobi Roure, loci de Vinciano, terre confluens nobis reverenter oblata», sobre la instància i requisició feta per Guillerma, «vidue, pauperis et miserabilis persone, que fuit uxor Petri Barberi, quondam», la qual per raó de la seva viduïtat i pobresa tenia una causa oberta amb el dit Jaume Rovira o Roure, debatuda al consistori ja en temps del rei Martí el març de l'any 1407. El motiu de la present carta és la mort recent de Guillelma, raó per la qual la seva filla continua el procés. Barcelona a 19 d'agost del 1413.

Els dos documents anteriors (62 i 63) han estat afegits a aquesta llista a títol purament testimonial, i amb l'esperança que en el futur puguin ser

d'alguna utilitat en la identificació del personatge, sigui per confirmar la hipòtesi apuntada més amunt (*vid* pàgs. 335-337), sigui per desmentir-la.

Vicenç Coma

64

MR, reg. 413, f. 110r

Entrada dels comptes de l'escrivà de ració Joan Desplà on es mana pagar la quantitat de 60 florins d'or d'Aragó a Vicenç Coma, cambrer del rei Martí, segons consta en albarà de l'escrivà de ració de l'any 1400. L'entrada és del 1405.

Item done an Vicens Coma, cambrer del senyor rey, en paga pro racion d'aquells ·lx· florins d'or d'Arago los quals lo senyor rey, ab albara de scriva de racion scrit en Ceragoça a ·viiij· dies de abril del any ·MCCCC·; li mana donar, segons que en lo dit albara se conte.

Florimont de Lesparre

65

ACA, canc, reg. 1269, f. 95v

Salconduit expedit per Pere III el 28 de maig de 1381 a l'escuder del senyor de Lesparre, pres a Castella, el qual es dirigeix vers la Gascunya per obtenir el rescat del seu senyor.

En Pere, etcetera. A tots e sengles guardes de ports e de passos posats en los límits de nostros regnes e terres, e altres officials e sotsmeses nostres als quals les presentes pervendran, salut e gracia. Com lo portador de les presentes, Bertruch de Ping, escuder del senyor de Lesparra, se'n vaja vers les parts de Gascunya per haver la finança del dit senyor de Lesparra, qui es pres en Castella, per ço us dehim e manam que ·l· dit escuder si [*sic*] altre cavalcants ab lur cavalcadures, robes, diners, joyes e altres coses sues, lexets passar per qualsevol lochs de nostra terra, anant e tornant, e ·l· provehiscats, si mester li ha, de segur passatge e conduyt. Dada en Saragossa sots nostre segell secret, a ·xxviiij· dies de maig, en l'any de la nativitat de nostre senyor ·M^oCCC^oLXXXJ^o·.

Rex Petrus

Document citat per Russell (1955: 346, n. 3).

66

ACA, canc, reg. 3220, f. 112r

La reina Maria s'adreça a un poeta desconegut i li demana en préstec un «cançoner de cançons per vos matex ordonades».

La reyna

Segons havem entes vos havets fet un cançoner de cançons per vos matex ordonades, lo qual per veure vostras obras, les quals nos han molt loades, hauriem plaer de leger. Per que us pregam lo dit cançoner nos vullats trametre, car dins breu temps tornarem trametre aquell, segons lo feel scriva de racio de casa nostra en Raphael de Ulzinelles vos scriu per sa letra. E sera cosa de que ns farets servey, lo qual vos grayrem molt. Dada en Saragoça, sots nostre segell secret, a xviiij· dies de juny del any Mil ·CCCC°XXV° :

Domina regina mandavit michi, Petrus de Colle alias Lobet.

Document citat per Rubió i Balaguer (1960: 171).